

P O L S K A S Z T U K A L U D O W A

NR 11W
0214

SPIS ARTYKUŁÓW UMIESZCZONYCH W ROKU 1951

ARTYKUŁY I OPRACOWANIA TEORETYCZNE

- Bojarska Irena* Naczynia gliniane z Brzostka nr 6, str. 171
Cichowicz Wiesława Wielkopolskie czepki oczepinowe nr 6, str. 177
Cieśla-Reinfussowa Zofia Skrzynie kurpiowskie z pow. ostrołęckiego nr 4—5, str. 124
Janikowska Eleonora Stare gorsety krakowskie nr 1—2, str. 37
— Konferencja w sprawie aktualnych zagadnień naukowo-badawczych i twórczych polskiej plastyki ludowej nr 3, str. 67
Kostysz Juliusz Z dziejów krakowskiego garncarstwa nr 1—2, str. 6
Kotula Franciszek Malowane zręby chałup w Rzeszowskiem nr 1—2, str. 12
Müller Władysław Społeczne podłoże motywów janosikowych w sztuce ludowej nr 4—5, str. 119
Piwocki Ksawery Sztuka ludowa i narodowa nr 3, str. 70
Reinfuss Roman Brzostek — zapomniany ośrodek ludowego garncarstwa nr 6, str. 167
U progu piątego roku nr 1—2, str. 3
Wytwórcy ludowych ubiorów w Karpatach Polskich nr 1—2, str. 19
Wojciechowski Aleksander Zagadnienie rzemiosła i przemysłu artystycznego na tle stosunku do dziedzictwa polskiej sztuki ludowej nr 4—5, str. 99
Żaki Andrzej Metoda wykopaliskowa w badaniach polskiej sztuki ludowej nr 6, str. 163
Żywirska Maria Twórczość plastyczna górników cz. I, nr 1—2, str. 43, cz. II, nr 3, str. 76, cz. III, nr 4—5, str. 134

TŁUMACZENIA Z JĘZYKÓW OBCYCH

- Gorbaczewa N. P.* O zagadnieniu pochodzenia odzieży (Sowietskaja Etnografija 3/1950 — tłum. z rosyj. Onyszkiewicz Zofia) nr 1—2, str. 50
Niedosziwin G. O zagadnieniu ludowości w sztuce radzieckiej (Iskustwo nr 6/1950 — tłum. z rosyj. Władysława Jaworska) nr 3, str. 82

RECENZJE, SPRAWOZDANIA, DROBNE WIADOMOŚCI

- Janikowska Eleonora* Z wystawy sztuki ludowej w Lubartowie nr 6, str. 183
K. A. Obrady etnografów nr 1—2, str. 59
Kaczorowska Blanka Wystawa sztuki ludowej w Kołbieli nr 6, str. 180
Łaszczyńska Zofia N. B. Salko: Koberce południowego Dagestanu nr 6, str. 191
Pietkiewicz Kazimierz „Szmaciaki” mazurskie nr 4—5, str. 131
Reinfuss Roman IV Konkurs ceramiki ludowej w Kielcach nr 4—5, str. 154
Kursy malowania obrazów na szkle nr 1—2, str. 60
Pokonkursowe wystawy sztuki ludowej w Augustowie i Kolnie nr 6, str. 186
Z wystawy sztuki ludowej w Zakopanem nr 3, str. 78
R. R. Rudolf Bednarik: Ludové náhrobníky na Slovensku nr 1—2, str. 62
Ludowe motywy w wyrobach dzianych nr 1—2, str. 64
Otwarcie Muzeum Etnograficznego w Krakowie nr 4—5, str. 159
Sobieska Jadwiga Chorośliński Jan: Melodie taneczne Powiśla nr 1—2, str. 63
Urbanowicz Bohdan Konferencja w Jadwisinie (Aktualne zagadnienia plastyki ludowej) nr 4—5, str. 146
Ryszkiewicz Andrzej Bibliografia Rzemiosła Artystycznego cz. I — Tkaniny.

POLSKA SZTUKA LUDOWA

DWUMIESIĘCZNIK WYDAWANY PRZEZ PAŃSTWOWY INSTYTUT SZTUKI

NR 1NW
0214

T R E Ś Ć

Od redakcji. W związku z dyskusją nad projektem Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

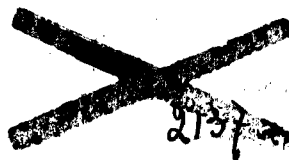
Wanda Telakowska – Projektanckie kolektywy robotnicze, chłopskie i młodzieżowe. *Wojciech Jastrzębowski* – Geneza, program i wyniki działalności „Warsztatów Krakowskich” i „Ładu”. *Blanka Kaczorowska* – Wełniany pasiak opoczyński.

SYLWETKI ARTYSTÓW LUDOWYCH

Edyta Starek – Twórczość Heleny Roj-Kozłowskiej.

RECENZJE I SPRAWOZDANIA

Roman Reinfuss – Badania terenowe w regionie kielecko-sandomierskim. *Andrzej Żaki* – Pierwsze prace wykopaliskowe Państwowego Instytutu Sztuki. *Zofia Cieśla-Reinfussowa* – Z wystawy wycinanek ludowych w Sieradzu. *Roman Reinfuss* – Z wystawy pokonkursowej w Łukowie. *Helena Blumówna* – Wystawa sztuki i rękodziela ludowego w Krakowie. *Zofia Barbara Kurkowa* – VI Powojenny konkurs szopek krakowskich. *Olga Gajekowa* – XXVI Walne Zgromadzenie Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Łodzi.

... Wynikiem ustroju, opartego na przeciwieństwach społecznych, był sztuczny i nieosiągalny dla mas ludowych dystans między człowiekiem ciężkiej pracy fizycznej a człowiekiem nauki, kultury, sztuki. Radość życia na wysokim poziomie zdobyczy wiedzy, kultury, sztuki była dostępna dla niewielu wybranych. Inteligencja zawodowa, ludzie nauki, wychowawcy, artyści, pisarze, muzycy, poeci, malarze, utalentowani wykonawcy dzieł sztuki i różnorodni posłannicy kultury, oddziaływujący na wyobraźnię, uczucia, myśli i wzruszenia ludzkie, byli oddzieleni nieprzebytym murem od wielkich mas narodu, tworzących w pocie czoła materialne podstawy ich wiedzy, kultury i sztuki. Jeśli chodzi o dziedzinę poglądów na świat i społeczeństwo ludzkie, to ustrój oparty na przeciwieństwach był królestwem przesądów i wzajemnych niechęci nie tylko u dołu, ale i u góry, z tym, że przesady u góry były szkodliwsze i trwalsze mimo pokostu formalnej wiedzy i formalnej kultury. Znaczne pozostałości tych przesądów w umysłach przedstawicieli nauki, kultury i sztuki trwają, niestety, do dziś dnia i wymagają krytycznego przeciwdziałania. Wolny od przesądów działacz naukowy i kulturalny, twórca czy wychowawca musi zdawać sobie przede wszystkim sprawę, że podstawowym źródłem jego twórczości jest ciężka praca robotnika i chłopca, codzienny, mozolny wysiłek ludu pracującego, który go żywi i karmi, wobec którego jest on moralnie zobowiązany. Obowiązkiem twórcy, kształtującego duchową dziedzinę życia narodu, jest wczuć się w tętno pracy mas ludowych, w ich tęsknotę i potrzeby, z ich wzruszeń i przeżyć czerpać natchnienie twórcze do własnego wysiłku, którego celem głównym i podstawowym winno być podniesienie i uszlachetnienie poziomu życia tych mas. Twórczość oderwana od tego celu, sztuka dla sztuki, wynika z pobudek aspołecznych.

Cechą znaną przez nas okresu jest to, że nie wybrane tylko warstwy i nie wyjątkowe tylko postacie, nie indywidualni bohaterowie, ani elita wytrawnych smakoszy wiedzy, sztuki, czy kultury działają dziś na potężnej scenie dziejowych przemian w życiu narodów.

Cechą znaną tego okresu jest właśnie to, że miliony najprostszych ludzi weszły na tę scenę życia publicznego, że pragną one stać się

czynnymi, a nie biernymi tylko jej uczestnikami, że stają się one stopniowo świadomym i twórczym czynnikiem dziejów.

Cóż warta byłaby twórczość artystyczna, coż warta byłaby sztuka, wiedza czy literatura, która by nie dostrzegała, nie pojmowała, nie czerpała natchnienia z tych głęboko rewolucyjnych przemian i zjawisk, które się dokonywują, które nurtują w umysłach, które wstrząsają podświadomie psychiką milionów prostych ludzi.

Upowszechnienie i uwspółcześnienie twórczości kulturalnej we wszystkich jej różnorodnych przejawach i dziedzinach — oto zadanie, które wkłada na barki obecnego pokolenia twórców i na barki całego narodu nowy okres historyczny, okres demokracji ludowej...

Z przemówienia Prezydenta Bolesława Bieruta na otwarciu radiostacji we Wrocławiu 16 listopada 1947.

W ZWIĄZKU Z DYSKUSJĄ NAD PROJEKTEM KONSTYTUCJI POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ

W uchwalonym przez Komisję Konstytucyjną w dniu 13 stycznia 1952 r. Projekcie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej znajduje wyraz zdecydowana wola narodu umocnienia ustroju sprawiedliwości społecznej, urzeczywistnienia nadziei i pragnień postępowych bojowników o wolność Polski i szczęście jej obywateli. Projekt Konstytucji jest zarazem świadectwem dążności narodu do konsekwentnej likwidacji zacofania gospodarczego i kulturalnego szerokich mas ludu pracującego. Na ten temat czytamy w Rozdziale 1, art. 3, p. 2:

Polska Rzeczpospolita Ludowa zapewnia rozwój i nieustanny wzrost sił twórczych kraju przez jego uprzemysłowienie, przez likwidację zacofania gospodarczego, technicznego i kulturalnego.

Upośledzenie kulturalne klas wyzyskiwanych wpłynęło w sposób decydujący na treść i formę twórczości artystycznej chłopstwa i proletariatu miejskiego. Stąd też sztuka plebejska miasta i wsi nawet wówczas, gdy zawierała treści postępowe, elementy buntu i walki przeciwko wyzyskowi, wyrażała je częstokroć w naiwnej, uproszczonej i prymitywnej formie. Owa ograniczoność środków wypowiedzi artystycznej uwarunkowana była ówczesnym upośledzeniem klasowym. Rozbicie społeczeństwa na antagonistyczne klasy powodowało wielotorowość rozwoju kultury, w której znajdowały wyraz sprzeczności między sztuką oficjalną, służącą klasie rządzącej, a twórczością klas uciskanych, wyzyskiwanych, upośledzonych. Znosząc wyzysk człowieka przez człowieka i stwarzając podstawę zaniku antagonizmów klasowych — Polska Ludowa kładzie kres owemu rozdzieleniu sztuki i kultury, które stanowiło charakterystyczną cechę społeczeństwa antagonistycznego. Mówi o tym Rozdz. 1, art. 3, p. 4 Projektu Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej:

Polska Rzeczpospolita Ludowa ogranicza, wypiera i likwiduje klasy społeczne, żyjące z wyzysku robotników i chłopów.

W walce o nową sztukę polską, socjalistyczną w treści i narodową w formie, wyraża się świadoma dążność do włączenia wszystkich zagadnień kultury i sztuki w całokształt prac narodu budującego socjalizm. Pojawiają się nowe formy organizacyjne życia artystycznego. Doniosłą rolę spełnia tu ruch spółdzielczy, zrzeszający kolektywy artystów ze środowisk robotniczych i wiejskich. Ważne to zjawisko naszego życia społecznego zyskuje wyraźną perspektywę rozwoju w następujących słowach Projektu Konstytucji (Rozdz. 2, art. 11):

Polska Rzeczpospolita Ludowa popiera rozwój różnych form ruchu spółdzielczego w mieście i na wsi oraz udziela mu wszechstronnej pomocy w wypełnianiu jego zadań, a własności spółdzielczej, jako własności społecznej, zapewnia szczególną opiekę i ochronę.

Produkcja rękodzielnicza miasta i wsi, prace artystów zrzeszonych w spółdzielniach zajmujących się twórczością i w twórczością artystyczną — usiłują nawiązać do wielowiekowej tradycji folkloru wiejskiego

i sztuki plebejskiej miasta, wykorzystując te doświadczenia przy realizacji zadań stawianych przed współczesną sztuką. W zakresie prac naszego pisma leży przewartościowanie i naukowe badanie tradycji folkloru wiejskiego i plebejskiej sztuki miasta, z wydobyciem postępowego nurtu tych dziedzin naszej wytwórczości. Wzbogaci on kulturę narodową nowymi zdobyczami, wynikającymi również z emocjonalnego stosunku artysty do sztuki chłopskiej i proletariackiej, z której czerpać on będzie postępowe treści, unikając przy tym bezdusznego naśladownictwa form. Ten jedynie właściwy stosunek do tradycji ojczystych określił Prezydent Bolesław Bierut w przemówieniu na otwarciu Roku Chopinowskiego:

...Genialność Chopina jest wymownym świadectwem, że twórczość naprawdę wielka wyrasta z tego, co ludowe, i dzięki temu staje się dorobkiem ogólnoludzkim.

Ale źródło tej siły jest wybitnie narodowe, polskie, nasze — ojczyste i ludowe... Swoisty, narodowy charakter jego twórczości nie umniejszał, lecz pogłębiał jej wielkość i znaczenie ogólnoludzkie.

Zadaniem obecnej, nowej epoki kształtowania dalszego rozwoju kultury naszego narodu jest pobudzić do działania w masach ludowych tę niezmierną potęgę uczuć, która w nim tkwi i która była źródłem natchnień twórczych mistrza. Pragniemy skierować tę potężną siłę uczuć na budowę nowych form życia społecznego, które pozwolą uczynić życie lepszym i piękniejszym, a przez to wzbogacić kulturę narodu.

Wejście nowego i potężnego czynnika — masowego odbiorcy — kształtuje nowe oblicze sztuki polskiej. W związku z tym wytwarzają się nowe formy organizacji twórczości i odbiorczości sztuki. Prace nad umasowieniem kultury polegają m.in. także na wykrywaniu uzdolnionych jednostek w środowisku robotniczo-chłopskim, którym gwarantuje Konstytucja pomoc państwa i społeczeństwa. O opiece nad wyrosłymi z ludu talentami, o popieraniu wszelkich form wyżycia się artystycznego szerokich rzesz społeczeństwa, a wreszcie o umasowieniu kultury i wynikających stąd możliwościach pełnego rozwoju sztuki polskiej — powiada Rozdz. 7, art. 62 Projektu Konstytucji:

1. Obywatele Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej mają prawo do korzystania ze zdobyczy kultury i do twórczego udziału w rozwoju kultury narodowej.

2. Prawo to zapewniają coraz szerzej: rozwój i udostępnienie ludowi pracującemu miast i wsi wydawnictw książkowych i prasy, radia, kin, teatrów, muzeów i wystaw, domów kultury, klubów, świetlic, wszechstronne popieranie i pobudzanie twórczości kulturalnej mas ludowych i rozwój talentów twórczych.

Projekt Konstytucji, będący wyrazem woli i dążeń narodu polskiego, określa perspektywę rozwoju kultury i sztuki — wytycza również zasadnicze linie nauki w służbie społeczeństwa budującego socjalizm. Nakłada on na nas obowiązek gruntownego przemyślenia metod pracy, pełnej aktywizacji badań naukowych, ogarnięcia nimi całokształtu zjawisk artystycznych w powiązaniu z dorobkiem twórczości ludowej — a wreszcie obowiązek jak najpełniejszego wykorzystania naszej tradycji w pracach nad stworzeniem nowej kultury i sztuki polskiej, socjalistycznej w treści, narodowej w formie.